

THISTED KIRKE.

På samme Tid som Byen blev Købstad må den nuværende Kirkebygning være blevet opført. En Overlevering fortæller også, at den er bygget på Kong Hans' Tid, og dette modsiges heller ikke af Bygningsstilen.

Men forud for denne Kirke har der været en anden, der har været opført i romansk Stil og sikkert ikke i nogen væsentlig Grad i Udseende har afvejet fra Omegnens Landsbykirker. Den har bestået af Skib, Kor og Apsis (Korrunding), og Rester af denne Kirkebygning findes endnu i Kirkens Mure, således et betydeligt Antal Granitkvadre, Kvadre med indhuggede Billeder af Dyr og Blade, Kvader med Menneskehovede, krumhugne Sten til Korrunding, profilerede Sokkelsten o. s. v. Disse Figurarbejder er af ret sen Oprindelse og angiver, at denne gamle Kirkebygning må være opført i Tiden omkring 1225. Da Byen blev Købstad, må det antages, at den har været for lille, hvorfor den blev nedrevet og Materialet anvendt i den nuværende Kirke, der er opført i den gotiske Stil med spidse Buer i Vinduer, Døre og Hvælvinger. Da det gamle Materiale ikke har været tilstrækkeligt, har man endvidere anvendt Limstenskvadre og Mursten af forskellige Slags og i forskellige Størrelser, alt i alt et meget uensartet Materiale, der er dækket ved Overhvidtning.

Gennem de c. 400 År Kirkebygningen har stået, har den været underkastet flere Tilbygninger. Den består nu af Tårn og Hovedskib med Sideskib mod Nord og to Fløje henholdsvis til Våbenhus og Sakristi. Hele Kirkens Længde er c. 36 Meter og Tårnets Højde til Fløjknappen c. 40 Meter.

Middelalderlige Figursten i Kirkens Østgavl.

Tårnet er fra samme Tid som Kirkebygningen, og der fortælles, at Kong Hans lod det opføre med Spir, for at det kunde være til Vejledning for de søfarende. Den første Efterretning om en Ombygning af Tårnet er fra 1706; det var da blevet så brøstfældigt, at det truede med at styrte ned, endskønt Tårnets vestre Mur 1702 var blevet repareret. Kirkens daværende Præst, Johannes Dauw, der havde en poetisk Åre, skrev på Tårnets og egne Vegne en af de på denne Tid ikke ualmindelige Ansøgninger på Rim til Kong

Frederik d. 4., efter at han 1702 havde været i Thisted. I Ansøgningen hedder det¹):

”Da hver Mand mærkte på, når Kongen skjød sit Øje
Op til Kong Hanses Spiir, det dybt sig da mon bøje
For fjerde Frederik, så det sig bugte ud
At hilse hannem som sin nådig Jorde-Gud.

Ja nådigste Monark, det end Dig ej kan
glemme

Thi må dets Top og Spiir sig endnu daglig fremme
Ad Vejen som Du drog fra Thye og Thysted bort
Så det bejamred vil : sin Glæde den, var kort.
Men store Frederik, nu ser man alt for meget,
Hvor hendes Compliment er ud til Siden skredet,
Så man snart næsegrus dets Fald befrygte må,
Hvis du ej byde vil, hun op igen skal stå.
Hvad da Kong Hans har bygt, som Thystad først besøgte
Lad hør is Frederich ved sin Visit forøgte
I Konsevation på Kirken sammesteds
Så er Kong Hanses Spiir og jeg tilmed tilfreds
Eders Majestæts allerunderdanigste tro Arve
Undersåt og bestandig Forbeder hos Gud.
Johannes Dauw.

Kongen imødekom Henvendelsen, og på Tårnet blev anbragt følgende nu forsvundne Indskrift:

Kong Hans, som Tistæd først besæe,
Han lod det Spir opsætte,
Som Konning Frederich bød ståe
Og hjalp igien til rette.
Ao. 1706.

Resens Billede (Side 43) synes at antyde, at Spiret tidligere har haft en noget anden Form; men i Hovedsagen må Tårnet og Spiret 1706 have fået sit nuværende Udseende. Man har dog ikke været heldig ved denne Lejlighed, idet Spiret er anbragt lidt skævt på Tårnet, der også er skævt i Forhold til Kirkebygningen. Biskop Jens Bircherod i Ålborg gav ved samme Lejlighed også sit Bidrag til Spirets Forskønnelse, idet hans Dagbog for 5. Juni 1706 har følgende: ”Lod jeg på min Sal og i min Nærværelse forgylde en ny Kobber Klode og tilhørende Vejrhane, som jeg her i Ålborg har ladet gøre til at opsætte på Thisted Kirkes Spir”. Årstallet 1774 på Tårnets Sydside angiver formodentlig Tidspunktet for en senere Reparation.

Gennem en lav Dør på Tårnets Nordside fører en Vindeltrappe op gennem Tårnets 3 Stokværk til Klokkerne. Her blev 1701 indsat en Dør til Hvælvingerne for ”at ikke nogle onde Mennesker skulle have sin Gang der ind til Blytagets Beskadigelse, som tilforn vides at være sket”. Kirken har 3 Klokker, af hvilke de to stammer fra Tiden for den store Ombygning og Udvidelse²).

¹ Jydsk Hist og Top. 3. R., IV. B.

² Uldall: Middelalderlige Kirkeklokker.

Den mellemste Klokke er den ældste og bærer en Indskrift i Minuskler (små gotiske Bogstaver) på to Linier:

På Nutidssprog vil den gamle Indskrift lyde:

Jesus af Nasaret, Jødernes Konge. Hjælp Marie og den hellige Nikolaus (og) Anna selv tredie Amen. År efter Guds Byrd 1490 og på det tredie den Tid var Mester Per Bosen Sognepræst, og da

at Klokken snarere er skænket til Thisted Kirke, måske for at der her skulde læses en Sjælemesse, og man kommer uvilkårlig til at sætte denne Gave i Forbindelse med den Omstændighed, at Henning Kierts og Hustru Karen Eriksdatter Løvenbalks eneste Søn druknede i Skern Å. En sådan Sjælemesse kunde dog også læses i Sennels Kirke; men man kan meget vel tænke sig en anden og

Thisted Kirke.

boede Henning Kiert på Ullerup, og var Per Laursen og Niels Krag Kirkeværger.

På den Side af Klokken, som vender mod Øst, ses et Relief af den korsfæstede Kristus, hvorover Bogstaverne "i. n. r. i." (Jesus af Nasaret, Jødernes Konge).

Efter Indskriften at dømme skulde man tro, hvilket også "Danske Atlas" mener, at Klokken oprindelig var støbt til Sennels Kirke, da Ullerupgård ligger i Sennels Sogn, og Kirken der skulde være indviet til St. Nikolaus. Uldall mener,

sandsynligere Måde, på hvilket Klokken er kommet til Thisted. Efter Reformationen blev der af flere af Kongerne udskrevet Kirkeklokker til Levering i København, for at de kunde benyttes til Kanoner. Klokkerne fra samme Egn opsamledes et bestemt Sted for derfra at føres videre; undertiden kom de ikke med allesammen, men blev forglemte og senere solgte til andre Kirker. Et Minde om sådanne ikke usædvanlige Ombytninger findes derfor rimeligvis snarere i dette Tilfælde.

Den mindste Klokke, der benævnes Stormklokken, hænger i det nordre Lydhul, er også en middelalderlig Klokke, kun lidt yngre, idet den er fra 1497. Den latinske Indskrift er anbragt på samme Måde ligeledes i Minuskler som på den førstnævnte og lyder i Oversættelse:

Jesus af Nasaret, Jødernes Konge. Begyndelse og Ende, Gud og Menneske, oh Ærens Konge kom med Fred. Amen. Hjælp Maria og Sancte Anna selvtrødie. Du være en forsonende Gud for Syndere. I det Herrens År 1497.

Indskriftens Indhold tyder ikke på, at Klokken oprindelig har været støbt til Stormklokke, sandsynligvis er det nok den, hvormed man i den katolske Tid har ringet til "Ave Marie".

Den tredje og største Klokke omstøbtes 1874.

Kirkebygningen viser, at der mindst 3 Gange er bygget på den. Ældst er Hovedskibets 4 vestlige Hvælvingfag, der indvendig bæres af 4 Ribber i hver Hvælving, medens de to østlige, der udgør Koret, er seksribbede, ligesom den udvendige Gesims mod Øst ud for disse sidste Hvælvingfag har et andet Udseende end ud for de vestlige; hvornår denne Forlængelse er foretaget er uvist. Sydsidens Mur støttes af en Række Stræbepiller; ved Foden af den er der ved Gravning fundet en muret Grav af middelalderlig Form.

Sideskibet må derimod være opført i Slutningen af det 17. Årh. Desværre mangler Kirkens Regnskabsbøger for Årene 1673-1700, og netop i dette Tidsrum må man antage, at denne Tilbygning har fundet Sted. I Regnskabet for 1700 tales således både om "Nygang" og "bredde gang", af hvilke den første må være Sideskibets Gang, og samme År blev der indsat en ny Dør fra Våbenhuset til "Kirkens Nygang", den blev beslæet med Jærn, taget fra en anden Dør; i øvrigt fremg år det af Regnskabet, at Muren blev gennembrudt her, og der har altså ingen Dør været før på dette Sted; denne Døråbning er sikkert den, som endnu fører fra Våbenhuset ind til Sideskibet. Samme År gav Jens Snedker og Anders Skomager 7 Rdl. for Stolestade Nr. 1 på Søndersiden af "Nygang". Selve Udvidelsen er foregået ved, at den nordre Mur i Hovedskibet blev gennembrudt 3 Steder, og Piller opmurede af de tilbagestående Stykker af Muren. Blandt ældre Folk benævnes Sideskibet undertiden "Brændevinsgangen", hvilket skulde komme af, at man undertiden tyede ind i denne Gang for at styrke sig ved Mad og Snaps, når Gudstjenesten trak længe ud. Våbenhus og Sakristi, henholdsvis i Forlængelse af Sideskibets vestlige og østlige Del, udvidedes 1863; ved samme Lejlighed fjernedes Trærammerne i Vinduerne og erstattedes med Jærnvinduer.

Kirkens Tag er af Bly. Willumb Blyemester i Thisted fik 1648 Betaling for "bly at støbe af Nye på Tårnet og Kirchen". 1700 er Kirkens Blytag underkastet en gennemgribende Reparation ved Christen Blymester af Villerslev, Støbesand

hentedes fra Vandet, men "Brendefang til blysmeltningen hafde mand af gammelt Tømmer Sammen Sanchit i Forråd".

Fra Kirkens romanske Tid findes enkelte Gravstene; således indmuret i Tårnets Sydside en Sten med en Menneskefigur og et Dyr på hver Side af et Kors³); nedenunder den i vandret Stilling en Runeligsten med Indskrift: Tord, Amdis Søn, hviler her⁴); sidstnævnte Sten er fra samme Tid som den gamle romanske Kirkes Opførelse. På Fortovet ved Tårnets Fod ses en kisteformet Gravsten.

Kun ganske få Ligstene fra det 17. og 18. Årh. er bleve bevarede; det synes, som om Fortiden ikke har udvist nogen synderlig Pietet over for disse, der som oftest forekommer med afslidte Indskrifter. Ved Trappeopgangen til Sakristiet ligger en Ligsten over Rektor ved Latinskolen Oluf Andersen, Sæby, der døde 1664⁵) og ved Tårnets Vestside står opstillet Ligsten over Familien Zitscher (S. 167)⁶).

Gennem Våbenhuset er Kirkens Hovedindgang; overfor denne findes også en Indgang fra Syd med en gammel Dør, der bærer Årstallet 1631.

Tilhøjre for Indgangen er Orgelet anbragt i det nederste hvælvede Tårnrum. Kirkens ældste Orgel anskaffedes 1616.

Det nuværende Orgels Facade har Årstallet 1768, men af dette Orgel, der blev bygget i Kongsberg og kostede 2400 Rdl. er ikke andet end Facaden tilbage, der bærer et Midterskjold med Jyllands Våben, en Løve over 9 Hjerter, og på hver Side Skjolde med Navneslyngninger, hvoraf det ene er Kong Kristian d. 7. Gennem en Række Ombygninger foretaget til forskellige Tider har Orgelet 16 Stemmer i 2 Manualer og 1 Pedal. En Ombygning og Udvidelse i 1924 vil bringe Instrumentet op på 25 Stemmer.

Under Kirkegulvet fandtes tidligere en Mængde Begravelsessteder, der bragte Kirken en betydelig Indtægt. Således købte 1698 Enevold Berregård et Begravelsessted for 100 Dlr. og henlagde til dets Vedligeholdelse 200 Rdl. Der betaltes 5 Rdl., da Amtmandens Børns "Præceptor Daniel von Mellis Liig nedsattes i Kirchen under Bisgård Qvindestoele, som i sit yderste ønskede sig en rolig Hvilested og Sofve-Kammer, Så som hand vår et fremmid Menneske". 1716, d. 22. April betalte "Sal. Byefogdens Kærste for hendis Sal. Mand (velsagtens Byfoged Iver Pedersen), som blev nedsat udi den mured Begravelse i Storegangen". 1781 blev Peder Mortensen, tidligere Ejer af Ulstrup, hensat i Kancelliråd Poulstrups Familiebegravelse under de øverste Fruentimmerstole i Store Gangen Nr. 1, 2 og 3. 1790 blev Organist Bangs Hustru jordet under "Orgel-Werket i Gangen, som går op til samme".

³ Historisk Årbog 1909 S. 85.

⁴ Wimmer: Runemindesmærker.

⁵ Historisk Årbog 1915 S. 62.

⁶ Historisk Årbog 1921 S. 254.

Begravelserne var murede, men da der ret hyppigt åbnedes for dem, og Lig blev nedsatte, ligesom sådanne også ofte hensattes i Kirken før Jordfæstelsen, kunde det ikke undgås, at disse Forhold var en stadig Kilde til Udbredelse af Smitsygdomme, ligesom Luften måtte blive frygtelig forpestet. Det er derfor intet Under, at Præsten 1702 fik indsat 2 Trækruder, en for Alteret og en for Prædikestolen, for "Lufts og Kvalms Skyld". De fleste af disse Begravelser blev fjernede 1863, da Kirken fik Varmeapparat. Resterne af Lig og Kisterne nedlagdes i en Fællesgrav i Kirkegårdens nordvestlige Hjørne og dækkedes af en Gravsten, som også havde ligget inde i Kirken.

Hovedskibet og Koret som altså dækkes af 7 spidsbuede Hvælvinger fik sit nuværende Udseende ved Omforandringen 1863. Ved denne Lejlighed fjernedes en Række Pulpiturer samt et Gitterværk af Træ, der adskilte Koret fra Skibet. 12 Apostelfigurer, som havde dannet Gitterets Afslutning for oven blev anbragte på Panelet langs Korets Vægge, ligesom "Kordøren" flyttedes hen til sin nuværende Plads som Syddør. I Koret fandtes endvidere to lukkede Degnestole som ligeledes fjernedes. Døbefonten af Granit, der stammer fra den romanske Kirke, flyttedes ned foran Orgelet, men det viste sig senere at være en uheldig Plads, hvorfor den er flyttet tilbage til Koret. De lukkede Kirkestole forsvandt ved samme Lejlighed⁷).

"Udi dette År haver en Del Guds Børn her i Menigheden på deres Bekostning til Guds Navns Ære ladet Kirken inden inde pryde meget sirligt, såsom ladet Dåben stafere, Kordøren og dennes Sprinkelværk, Kristi Krusifiks på Korset, Muren omkring Prædikestolen og bag Alteret, foruden dette et prægtigt ny Tralværk for Alteret (Altersranken) med ny Klæde betrukket og udstoppet for oven og på Knæskamlen, samt ganske stafere inden og uden".

Resultatet af Restaureringen 1863, der sikkert med hård Hånd har fjernet en Del gammelt og ejendommeligt Kirkeinventar, blev dog, at Kirken fik sit nuværende rummelige og lyse Udseende.

Lysekronerne er med Undtagelse af en enkelt fra nyere Tid. Den ene har oprindelig været ophængt i det Berre gårdske Gravkapel.

Fire smukke Epitafier⁸) hænger på Nordvæggen. Hvem Mestrene for disse pragtfulde Mindesmærker har været vides ikke, kun for en enkelt kan der udtales en Formodning.

Epitafiet nærmest Døren er over Magister Sveder Poulsen Kitting, der døde i Thisted 1643, efter at han havde været Præst ved Kirken i 27 År. Hans Hustru var Barbara Nielsdatter Rosenberg; hun døde 35 År gammel, men hendes Dødsår er ikke blevet færdigmalet. På Maleriet ses under en Fremstilling af Jesu Himmelfart Præsten og hans Hustru i knælende Stilling; en tredje Person,

Koret i Thisted Kirke.

"Til en Ihukommelse" findes for Året 1701 følgende i Regnskabsbogen om en Restaurering af Koret:

formodentlig en Søn, som er død 1655 i sit 38 År, ses ligeledes knælende. Epitafiet bærer Årstallet 1632 og en Indskrift oplyser, at Ridefoged til Ørum

⁷ Mundtlige Meddelelser af afdøde Klokker C. Riis.

⁸ I Thisted Kirke, en illustreret Vejledning, findes Billeder af alle Epitafierne samt Gengivelser af alle Kirkens Indskrifter.

Peder Madsen, der var Indvåner og Tolder i Thisted, i Året 1653 har ladet det renovere.

Epitafiet over Rådmand Peder Nielsen Griis har Årstallet 1633. Det har gode Billeder af Rådmanden, der døde d. 3. Maj 1635 i sit 73 År, og hans Hustru Buold Jensdatter, der døde samme År i hendes 71. År. Over deres Billeder ses en Fremstilling af Kristi Gravlægning.

Begge disse Epitafier er desuden prydet med en Mængde allegoriske Figurer, Englehoveder o. s. v. Epitafiet nærmest Koret hår ligeledes en

Anders Morsings Epitafium.

Rigdom af sindbilledlige Udskæringer og Figurer. Det bærer sikkert fortrinlige Billeder af Anne Søe og især af hendes Mænd, Søren Jacobsen Lugge og Enevold Berregård (Side 47). Efter Indskriften er Epitafiet indrettet 1684 og påny renoveret 1722.

Det ældste Epitafium, i Renæssancestil, er til Minde om Borgmester Anders Morsing, der ses i knælende Stilling ved Foden af Kristus på Korset. Efter Indskriften døde han den 25. Juli 1597 og havde været gift 1. Gang med Ane Ibsdatter død 12. Oktbr. 1556 og 2. Gang med Ane Madsdatter, død 10. Januar 1577. Epitafiet har i mange Henseender betydelig Lighed med Prædikestolen, og disse to Arbejder skyldes sikkert samme Mester. Prædikestolen er også et smukt Renæssancearbejde udført 1594 og sikkert af en Lærling af Michael van Groeningen. Den blev 1917 af Nationalmuseet underkastet en omhyggelig Restaurering, og under de mange Lag Maling, der i Tidens Løb var påført, fandt man den nuværende Farvesammensætning, der giver et godt Udtryk for den Tids Farveglæde. Kun et Opstandelsesbillede, der findes anbragt i Prædikestolens inderste Felt nærmest Vinduet, er

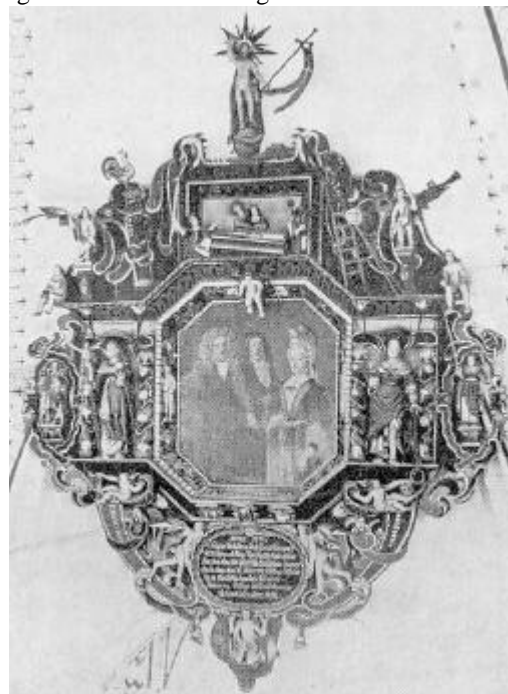
oprindelig; de øvrige Billeder er malede ca. 1830 svarende til den gamle latinske Indskrift over og under Billederne.

I Sideskibet findes det Berregårdske Gravkapel. Det lukkes af en smuk Smedejærnsdør, og efter Indskriften på Marmorindetavlen over Døren er det indrettet 1698. I selve Kapellet findes på Væggen anbragt et Marmorepitafium over Anne Søe og Enevold Berregård, der begge tilligemed flere af Slægten ligger begravede i den tillukkede Gravhvelvning under Gulvet. Endnu henstår 2 Kister i Kapellet; i Kisten til venstre findes Støvet af ovennævntes Sønnesøn Willum Berregård og til højre sidstnævntes Sønnehustru Sophie Antonette Augusta Sehested. Kapellet er i øvrigt restaureret 1891.

På Sideskibets Nordvæg findes ophængt en Kisteplade over Margrethe Pedersdatter død 1675, 1. Gang gift med Peder Matzen, Forvalter over Ørum Slot og Gods og 2. Gang med Doktor Mauritius Køning, Biskop over Ålborg Stift.

Endvidere findes her et lille Epitafium rejst af Enken efter Præsten Claus Ursin, Margrethe Sophie Zitscher, over Sønnen Klaus Caspergård Ursin; hun har ligeledes efter Indskriften skænket den ene af Lysekronerne i Sideskibet.

Det sidste Epitafium er over Thomas Grauersen, Borger og Farver i Thisted; han ejede Nordentoft i Sjørring Sogn og døde 1712 (Epitafiet har fejlagtigt 1717). Han var gift med Sidsel Christensdatter; hun døde 1699, og der blev henlagt 100 Rdl. til Begravelsesstedets Vedligeholdelse.

Anne Søes Epitafium.

Koret er prydet med to store Kandelabre, der har Årstallet 1892.

Altartavlen er af nyere Oprindelse, Ramme i Renæssancestil med Billede af Jesus og den samaritanske Kvinde, malet af A. Dorph 1890.

På Alteret står 2 Sølvlysestager med Årstallet 1781, skænkede af Margrethe Sophie Zitscher (se ovenfor). Kirkens gamle Lysstager af Messing blev, da Klitmøller Kirke blev bygget, skænket til denne. De bærer Indskriften: Anders * Nielsøn * och * Høstrv * Maren * Griis * gaf * denne * Livsestage * till * Tisted * Kirche * Anno * 1589 *.
- Muligvis er Maren Griis Søster eller på anden Måde Slægning til ovennævnte Rådmand Peder Nielsen Griis.

Bag Alteret findes indmuret en Sten, der er bekostet af Anne Søe til Minde om hendes Bedsteforældre Rådmand Poul Jacobsen og Ingeborg Søe.

I Tårnummet bag Orgelet findes den gamle Altartavle, der blev nedtaget 1890. Den var oprindelig en Fløjaltartavle, og det ældste af den stammer fra den katolske Tid, antagelig fra henved 1500. I et Midterfelt står udskårne Figurer af Madonna, Paulus og Marie Magdalene, og på Fløjene de 12 Apostle. En Indskrift beretter, at Anne Søe og Enevold Berregård på Grund af Altartavlens slette Tilstand lod den istandsætte, og et Billede, malet 1717 af S. P. Trane og forestillende Nadverens Indstiftelse blev anbragt i Midterfeltet; det findes nu ophængt på Tårnummets Syd væg.

Af Kirkens bevarede Regnskaber fremgår, at foruden den latinske Skole vedligeholdtes også Præstegården i tidligere Tid på Kirkens Bekostning. Regnskabet for 1594 udviser en Indkomst på c. 170 Daler; Landgilde og Tiendebyg udgjorde 2½ Læster

5½ Td. 8 Skpr. og 2 Læster 1 Td. 9 Skpr. Udgifterne androg et lignende Beløb. I Tidens Løb har Kirken fået ikke få Legater, så den ¹/₄ 1923 ejer en Kapitalformue på 89,368 Kr. 46 Øre samt en Bygskyld på 31 Tdr. 4 Skp. 2¹/₃ Fdk., der erlægges med en fast årlig Sum på 301 Kr. 84 Øre.

Kirken lå oprindeligt midt på Kirkegården, der var forholdsvis lille. Ved en Udvidelse 1913 af Vestergade ud for Kirken bortgravedes et Stykke af Kirkegården, og det gamle Kirkegårdsdige flyttedes; ved denne Lejlighed opgravedes Ben i så stor Mængde, at man troede, at man var truffet på Fællesgrave, der stammede fra Krigstider eller fra Epidemier. Denne Antagelse var sikkert ikke rigtig, men den lille Kirkegård er gennem de mange Århundreder blevet overfyldt og har så at sige omsider dannet en uhyre Bendyng.

Først 1823 foretoges en Udvidelse af Kirkegården, idet man købte "Amtmandens Have"; denne omfattede omtrent hele det Areal, som i de sidste År er blevet nedlagt som Kirkegård og omdannet til Anlæg. I øvrigt havde Landsognets Byer Tingstrup og Fårtoft hver en Del af den gamle Kirkegård, og disse Stykker benævnedes henholdsvis Tingstrup og Fårtoft Kirkegård; de lå i det nordøstlige Hjørne ud mod Vestergade, men forsvandt, da man 1853 opførte det nuværende Rådhus på denne Del af Kirkegården. Omtrent samtidig anlagdes "Søndre Kirkegård" ud mod Fjorden og 1894 den nuværende "Vestre Kirkegård"; begge disse Kirkegårde har hver et Areal af 7 Tdr. Land.

Ud over de nævnte noter er benyttet: Kirkens Regnskabsbøger, Kirkebogen, Trap: Danmark.